

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa M. T., T. T., A. T., I. F. i M. F.
przeciwko A. S.A. w [...]
o stwierdzenie nieważności uchwał rady nadzorczej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 września 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 12 września 2018 r., sygn. akt [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Powodowie M. T., T. T., A. T., I. F. i M. F., będący akcjonariuszami mniejszościowymi, posiadającymi 35% kapitału zakładowego pozwanej Spółki, domagali się stwierdzenia nieważności sześciu bliżej opisanych uchwał Rady Nadzorczej pozwanej A. S A. w W. (dalej Spółka) zapadłych w dniach: 9 lipca 2016 r., 26 lipca 2016 r. oraz 26 października 2016 r., argumentując, że zostały one wydane przez ten organ statutowy spółki w składzie poniżej minimum wynikającego z art. 385 § 1 k.s.h. Wyrokiem z dnia 20 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy w W.

stwierdził nieważność wskazanych uchwał. Apelacja pozwanej Spółki została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...]. z dnia 12 września 2018 r.

W związku ze skargą kasacyjną Spółki od tego wyroku przypomnienia wymaga w pierwszym rzędzie, że skarga ta stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służący przede wszystkim ochronie interesu publicznego; ma zapewniać zachowanie jednolitości wykładni i stosowania prawa, sprzyjać rozwojowi nauki prawa, a także eliminować z obrotu prawnego orzeczenia wydane w postępowaniu nieważnym lub orzeczenia oczywiście niezgodne z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolą „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

Pozwana spółka oparła wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przyczynach przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Istotne zagadnienie prawne dotyczą następujących kwestii: czy wypracowana w orzecznictwie, na tle art. 5 k.c., „zasada czystych rąk”, zgodnie z którą na naruszenie zasad współżycia społecznego nie może się powoływać osoba, która sama te zasady narusza, może mieć zastosowanie do spraw rozstrzyganych na podstawie art. 58 § 2 k.c., czy wyrażony w art. 3 k.c. zakaz retroakcji prawa znajduje zastosowanie do orzeczeń sądowych wpływających retroaktywnie na prawa lub obowiązki podmiotów prawa oraz jakie powinny być, w świetle tego przepisu, skutki istotnej zmiany linii orzecznictwa oraz przyjęcia jednej z linii orzecznictwa w sytuacji, w której występowały w orzecznictwie usprawiedliwione różnice stanowisk.

W nawiązaniu do tak sformułowanej przyczyny kasacyjnej należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu Sądowi Najwyższemu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., zawrzeć we wniosku pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, przedstawić wady jego rozwiązania przez Sąd drugiej instancji w zaskarżonym orzeczeniu oraz walory własnej propozycji jego rozstrzygnięcia.

Skarżąca nie uczyniła zadość tym wymaganiom, powszechnie aprobowanym w orzecznictwie i nauce prawa. Skonfrontowanie pierwszego z przedstawionych wyżej zagadnień z motywami zaskarżonego orzeczenia nie daje podstaw do przyjęcia, że jego rozstrzygnięcie ma związek ze sprawą i może wpłynąć na jej wynik. Sąd Apelacyjny dokonał oceny rezygnacji przez powodów T. T. i M. T. z funkcji członków Rady Nadzorczej pozwanej Spółki i uznał, że stanowiły one nadużycie przysługującego im prawa w rozumieniu art. 5 k.c., szeroko motywując tę ocenę sprzecznością podjętych działań z zasadą uczciwości i lojalności członka organu spółki wobec spółki. Jednocześnie Sąd drugiej instancji podniósł, że pozwana Spółka nie może skutecznie negować złożonych rezygnacji z powyższej przyczyny, albowiem sama zachowała się wobec powodów w sposób nielojalny i sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Nawiązał tym samym do ugruntowanej w orzecznictwie zasady, że nie może powoływać się na naruszenie zasad współżycia społecznego osoba, która sama zasady te (lub przepisy prawa) narusza (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2008 r., IV CSK 196/08 i z dnia 13 czerwca 2000 r., V CKN 448/00 - nie publ. i powołane tam orzecznictwo). Przedstawione przez Spółkę we wniosku zagadnienie prawne nawiązuje tymczasem do art. 58 § 2 k.c., nie będącego podstawą orzeczenia Sądu Apelacyjnego.

Nie spełnia także opisanych wymagań przedstawione przez skarżącą zagadnienie na gruncie art. 3 k.c. dotyczące kwestii, czy wyrażony w tym przepisie zakaz retroakcji znajduje zastosowanie do orzeczeń sądowych oraz jakie powinny być w świetle tego przepisu skutki istotnej zmiany linii orzecznictwa Sądu najwyższego i sądów powszechnych. Po pierwsze podkreślenia wymaga, że - jak to zresztą dostrzega skarżąca - orzeczenie sądowe, w tym uchwała Sądu Najwyższego, której nadano moc zasady prawnej, nie są aktami stanowienia prawa ani nawet instrumentem powszechnie wiążącej wykładni, a zatem zastosowanie wyrażonego w uchwale poglądu prawnego do oceny czynności podjętych przed jej opublikowaniem, nie narusza art. 3 k.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2019 r., IV CZ 108/08, nie publ.). Teza skarżącej o zagrożeniu dla stabilności stosunków prawnych i pewności prawa związanym z odstępianiem przez sądy od stosowanej dotychczas wykładni przepisu oraz zmiany linii orzeczniczej, nie jest przekonująca na gruncie realiów rozpatrywanej sprawy w związku z tym, że w istocie zagadnienie to nie miało znaczenia dla wyniku sprawy. Jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, pogląd prawny przedstawiony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r., (III CZP 89/15, OSNC 2016, nr 9, poz. 97) dotyczący reprezentacji biernej spółki kapitałowej przy składaniu oświadczenia członka zarządu spółki o rezygnacji z tej funkcji, nie stanowił zmiany utrwalonej linii orzeczniczej, lecz rozstrzygnięcie występujących w orzecznictwie rozbieżności szczegółowo przedstawionych w uzasadnieniu tej uchwały. Z uzasadnienia zaskarżonego kasacyjnie wyroku wynika zaś, że Sąd Apelacyjny powołał się na ten pogląd, akceptując go i argumentację przedstawioną na jego uzasadnienie, choć nie był on dla niego wiążący w przedmiotowej sprawie. Sąd ten dokonał oceny skuteczności złożonych przez powodów oświadczeń o rezygnacji z funkcji członka rady nadzorczej, szczegółowo wskazując powody, dla których za uzasadnione uznał zastosowanie poglądu przyjętego w omawianej uchwale z dnia 31 marca 2016 r. na gruncie stanu faktycznego niniejszej sprawy.

Druga z powołanych przyczyn kasacyjnych dotyczy sygnalizowanej przez skarżącą potrzeby wykładni art. 385 § 1 k.s.h. w zakresie skutków naruszenia wynikającego z tego przepisu ustawowego minimum składu rady nadzorczej:

czy działania podjęte w składzie mniejszym niż wynikające z tego przepisu, powinny być traktowane jako podjęte przez zebranie nieposiadające cech posiedzenia organu spółki, czy jako tzw. uchwały nieistniejące, czy mogą być one przedmiotem powództwa o stwierdzenie ich nieważności.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi na art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. obligowało skarżącą do przytoczenia przepisów prawa, których wykładnia budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecnictwie, szczegółowego opisanie, na czym polegają wątpliwości interpretacyjne, określenia, że mają poważny charakter, są niezbędne do rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej, a ponadto nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecnictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., I CSK 11/08; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, nie publ.). Tymczasem przedstawiona przez skarżącą wątpliwość dotyczy wielokrotnie podejmowanego w judykaturze Sądu Najwyższego zagadnienia tak zwanych uchwał nieistniejących organów spółek kapitałowych (por. wyroki z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04, OSNC 2006, Nr 2, poz. 31, z dnia 2 października 2014 r., IV CSK 7/14, nie publ. oraz postanowienie z dnia 25 sierpnia 2016 r., V CSK 694/15, nie publ. i wskazane tam orzecznictwo). W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżąca wprowadziła przedstawiała wywód prawny akcentujący dostrzeżone także w wyżej powołanych orzeczeniach trudności w wyznaczeniu kryteriów wyodrębnienia uchwał nieistniejących, ale nie wykazała, że na gruncie niniejszej sprawy rzeczywiście powstała potrzeba kolejnego odniesienia się przez Sąd Najwyższy do tej problematyki. W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, aprobującego stwierdzenie przez Sąd Okręgowy nieważności przedmiotowych uchwał jako sprzecznych z art. 385 § 1 k.s.h., Sąd Apelacyjny, powołując się na poglądy zawarte w przytoczonym wyżej orzecnictwie Sądu Najwyższego, opowiedział się za ograniczeniem możliwości uznania uchwały za nieistniejącą jedynie do przypadków rażącego naruszenia norm proceduralnych i uznał, że sporne uchwały wprowadziły były wadliwe, ale nie w takim stopniu, aby uznać je za nieistniejące.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. Wobec niewniesienia przez przeciwników skargi odpowiedzi na skargę w ustawowym terminie

(por. zarządzenie o jej zwrocie) nie było podstaw do orzeczenia przez sąd Najwyższy o kosztach postępowania kasacyjnego.

jw